

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas integrācijas trūkuma radītās izmaksas – vienotā tirgus priekšrocības”**(izpētes atzinums)**

(2022/C 443/07)

Ziņotājs: **Philip VON BROCKDORFF**Līdzziņotāja: **Émilie PROUZET**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts, 26.1.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	27.6.2022.
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	63/1/1
Pieņemts plenārsesijā	13.7.2022.
Plenārsesija Nr.	571
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	194/0/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka vienotā tirgus pamatuzdevums ir uzlabot labklājību, izmantojot sociālo un ekonomisko konvergenci nolūkā samazināt nevienlīdzību un nodrošināt, ka sociālās nelīdzsvarotības palielināšanās neklūst par nopietnu šķērslī Eiropas integrācijai.

1.2. EESK uzskata, ka valstu tiesību akti, kas potenciāli apgrūtina iekšējā tirgus darbību, jāpaziņo Eiropas Komisijai (EK), jākomentē un jānovērtē. Bez tā šīs procedūras ir neefektīvas un rada nevajadzīgus šķēršļus.

1.3. Attiecībā uz valsts sertifikāciju EESK iesaka dalībvalstīm īstenot mazāk ierobežojošus valsts līmeņa pasākumus “pastiprinātas sadarbības” režīmā.

1.4. Tāpat EESK aicina efektīvi ieviest un piemērot tās direktīvas, par kurām jau panākta vienošanās un noticis balsojums, piemēram, labāka regulējuma paketi.

1.5. EESK uzskata, ka Digitālo pakalpojumu aktam (DPA)⁽¹⁾ un Digitālo tirgu aktam (DTA)⁽²⁾ ir izšķiroša nozīme vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanai starp operatoriem digitālajos tirgos. Tāpat prioritātei būtu jābūt maksimālai saskaņošanai DTA darbības jomā.

1.6. Eiropas inovācijai, uzņēmumu izaugsmei un digitālā vienotā tirgus atbalstam ir svarīga arī brīva datu aprīte.

1.7. EESK uzsver, ka teritoriāli apgādes ierobežojumi (TAI) kavē vienotā tirgus attīstību, un aicina EK risināt ar konkurenci nesaderīgu TAI ietekmes problēmu.

1.8. EESK iesaka saskaņot pieeju dalībvalstu starpā Ukrainas krīzes iespaidoto produktu tirdzniecības jautājumā. Krievijas agresijas izraisītā krīze ir radījusi grūti pārvaramus piegādes ierobežojumus.

⁽¹⁾ COM(2020) 825 final (OV C 286, 16.7.2021., 70. lpp.).

⁽²⁾ COM(2020) 842 final (OV C 286, 16.7.2021., 64. lpp.).

1.9. EESK iesaka īstenot efektīvākus valstu politikas pasākumus un nodrošināt mobilitātes stimulus, liekot uzsvāru uz aktīvu darba tirgus politiku, piemēram, strādājošo pabalstiem ES darba ņēmējiem.

1.10. EESK atzīst, ka kapitāla tirgu savienība (KTS) ir sarežģīts projekts, taču norāda, ka Eiropas Savienībai vēl joprojām ir 27 kapitāla un finanšu tirgi, kas nedarbojas vienoti, tādējādi ierobežojot vienotā tirgus potenciālu.

1.11. Šajā laikā, kad valda liela nenoteiktība, ir jāīsteno konkurences politika, kas īpaši vērsta uz pārkārtošanas īstenošanu, ko ES ir apņēmusies nodrošināt. Turklāt nedrīkst pieļaut nekāda veida komerciālu, sociālu, regulatīvu, fiskālu vai vidisku dempingu, kas kropļo konkurenci.

1.12. Visbeidzot, EESK uzskata, ka būtu jārealizē "atvērta stratēģiskā autonomija", it īpaši svarīgākajos sektoros, lai veicinātu izturētspējas veidošanu, diversifikāciju un vērienīgu tirdzniecības programmu.

2. Pamatinformācija

2.1. Vienotā tirgus mērķis

2.1.1. ES vienotā tirgus mērķis bija likvidēt šķēršļus preču, pakalpojumu, kapitāla un cilvēku aprītei, lai uzlabotu produktivitāti un konkurētspēju visā Eiropas Savienībā.

2.2. Kopīgā atbildība vienotā tirgus jomā

2.2.1. Par vienotā tirgus darbību ir līdzatbildīga ES un dalībvalstis. Tomēr pašreizējā situācijā joprojām pastāv lielas atšķirības ES tiesību aktu interpretācijas un piemērošanas jomā. Daudzos gadījumos šādas atšķirības varētu uzskatīt par nepamatotām vai nesamērīgām, un jebkurā gadījumā tās rada šķēršļus cilvēku, preču un pakalpojumu brīvai aprītei.

2.3. Dalībvalstu atbildība

2.3.1. Objektīvi varētu būt pamatoti atšķirībām dalībvalstu starpā, taču tāds pamatojums ne vienmēr tiek sniegts un dažkārt dalībvalstis necenšas līdzsvarot pamatojumu valsts līmenī ar iespējamo negatīvo ietekmi uz vienoto tirgu. Tā rezultātā ES joprojām pastāv daudzi regulatīvie un neregulatīvie šķēršļi, kuru dēļ vienotais tirgus ir "nepabeigts" un sadrumstalots, piemēram:

— valstu tiesību aktu pamatošana ar pieņēmumu, ka tiek piemērots subsidiaritātes princips,

— iespējama savstarpējas atzīšanas principa neatzīšana,

— pārmērīgas transponēšanas, kas vēl pazīstama kā pārmērīga reglamentēšana, un neatbilstīgas transponēšanas izplatība starp valstu valdībām un parlamentiem attiecībā uz ES līmenī apstiprinātu tiesību tekstu transponēšanu. Virkne šķēršļu, kas ietekmē vienoto tirgu, ir saistīti ar ES tiesību aktu nepareizu vai nepilnīgu piemērošanu un to, ka dalībvalstis piemēro valsts noteikumus pretrunā ar vienotā tirgus mērķiem. Tāpēc, ja dalībvalstis kļūdaini vai nepareizi īsteno tiesību aktus un Komisija tos nepiemēro, tā sekas ES un valstu līmenī kaitē gan iedzīvotājiem, gan uzņēmumiem,

— plānotu Eiropas Savienības pasākumu piemērošana valstu līmenī, ar ko valdības un parlamenti cenšas apsteigt ES politikas piemērošanu, liekot valstu intereses pirmajā vietā, neraugoties uz to, ka Komisija vēl izstrādā ES politiku. Kā piemēru var minēt ES aprītes ekonomikas politiku,

— valstu interešu pārākums stratēģisku Eiropas ekosistēmu jautājumos.

2.4. Vienotā tirgus ierobežojumu ekonomiskās izmaksas

2.4.1. Iepriekš minētie piemēri ilustrē Eiropas integrācijas trūkuma galvenās izmaksas, un vairākos pētījumos patiesībā ir uzsvērti milzīgie ekonomiskie ieguvumi no "pabeigta" vienotā tirgus. Eiropas Parlamenta pārskata ziņojums parāda, ka tie svārstās no 650 miljardiem līdz 1,1 triljonam EUR gadā, kas atbilst aptuveni 5 % līdz 8,6 % ES IKP ⁽³⁾.

2.4.2. Šajā pašā *RAND Europe* pētījumā pētīta zemāku šķēršļu tirdzniecībai ekonomiskā ietekme uz vienoto tirgu. Saskaņā ar pētījumu uzlabotas tirdzniecības plūsmas, ekonomiskā izaugsme un darbvietu radīšana, ko veicinātu zemāki šķēršļi tirdzniecībai, nodrošinātu ekonomisko ieguvumu no 183 līdz 269 miljardiem EUR gadā ⁽⁴⁾.

2.4.3. Tāpat saistībā ar zaudētajiem potenciālajiem ieguvumiem būtiska ir arī EK aplēse par pilnībā integrētu ES digitālo vienoto tirgu. EK norāda, ka šāds tirgus veicinātu inovācijas, sekmētu ES ekonomikas pieaugumu par 415 miljardiem EUR gadā un radītu simtiem tūkstošu jaunu darbvietu ⁽⁵⁾.

2.4.4. Tas viss norāda uz nozīmīgu potenciālo ekonomisko ieguvumu (un ar to saistītām labklājības priekšrocībām), ko nodrošinātu pilnīgāks vienotais tirgus. Citiem vārdiem sakot, tās ir Eiropas integrācijas trūkuma radītās kopējās ekonomiskās izmaksas jeb zaudētā pievienotā vērtība un zaudētais kopējais sabiedriskais labums.

2.4.5. Neraugoties uz ierobežojumiem, iekšējais tirgus līdz šim ir palīdzējis saglabāt un veicināt ES ekonomisko labklājību. Taču ES ekonomikas konkurētspēja un noturība ir jāstiprina ar turpmākām vienotā tirgus reformām, kā arī risinot stratēģisko atkarības problēmu. Tāpat ES būtu nepieciešams veicināt uzņēmējdarbības kultūru, kas paredz efektīvāku atbalstu visu lielumu inovatīviem uzņēmumiem, it īpaši mikrouzņēmumiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MMVU) un jaunuzņēmumiem, kas tādējādi var sekmīgi attīstīties un sniegt savu ieguldījumu noturīgākas un saliedētākas sabiedrības veidošanā. Tikpat svarīgi ir tas, ka labi funkcionējošs vienotais tirgus veicinās sociālākas Eiropas redzējumu — tādas, kurā iedzīvotāju labklājība ir viena no politiskās darba kārtības prioritātēm un kura nepieļauj sociālo standartu pazemināšanu līdz zemākajam kopsaucējam.

3. Ierobežojumi

3.1. Pastāvošie ierobežojumi ir saistīti ar regulatīvo jomu, valstu tiesību jautājumiem, nodokļu jautājumiem, loģistikas un piegādes jautājumiem un citām niansētākām atšķirībām starp ES dalībvalstīm, kas joprojām apgrūtina tirdzniecību ES ietvaros.

3.2. Tāpat ierobežojumi kavē tādu galveno ekonomikas nozaru attīstību kā pakalpojumi, kas joprojām ir sadrumstaloti pa valstīm, par ko liecina tālāk minētais:

- vēsturiski ierobežojoši valstu noteikumi, kas bieži tiek pamatoti ar subsidiaritātes principu,
- Pakalpojumu direktīvas kļūdaina īstenošana un piemērošana, kas ierobežo brīvību veikt uzņēmējdarbību, pakalpojumu brīvu apriti un pakalpojuma sniegšanas brīvību,
- valstu tiesību akti tirdzniecības jomā, kas traucē uzņēmumiem veikt uzņēmējdarbību tādā veidā, kādā tie to veic. Bieži vien šie tiesību akti kavē nozares konkurētspēju, ir protekcionistiski un kaitē uzticamu un likumīgu uzņēmumu ieguldījumiem citās dalībvalstīs,
- valstu prasības, kas traucē preču brīvu apriti. Dalībvalsti bieži vien nepaziņo jaunas valsts tehniskās prasības Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2015/1535 ⁽⁶⁾ noteiktajā kārtībā un nepiemēro savstarpējas atzīšanas principu nesaskaņotai darbībai, piemēram, pārmērīgi reglamentējot direktīvu prasību īstenošanu utt.

⁽³⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

⁽⁴⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

⁽⁵⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

⁽⁶⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/1535 (2015. gada 9. septembris), ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā (OV L 241, 17.9.2015., 1. lpp.).

3.3. EESK norāda, ka pārkāpumu procedūras ir ilgstošas, dārgas un to iznākums nav prognozējams. Tās ir pārāk lielas izmaksas uzņēmumiem un attur tos no uzņēmējdarbības paplašināšanas vai ieguldījumiem citās ES valstīs. Turklāt attiecīgie ierobežojumi samazina patērētāju izvēles iespējas, liedz tiem saņemt labākus pakalpojumus un zemākas cenas. EESK arī aicina Komisiju aktīvāk rīkoties pārkāpuma procedūru piemērošanā.

3.4. Šīs izmaksas ietekmē ekonomiku kopumā, jo ierobežo konkurētspēju, izaugsmes potenciālu un tirgus ekonomikas turpmāku attīstību.

3.5. Tāpat kā jebkuru ekonomiku arī ES ietekmē ārēji satricinājumi, taču reakciju uz šādiem satricinājumiem un tirgu reakciju galvenokārt nosaka katras dalībvalsts iekšējā politika un saimnieciskās rīcības stimulēšanai īstenotie pasākumi. Ukrainā notiekošais karš ir atklājis ES atkarību no globālajām vērtības ķēdēm. Pašreizējā krīze, visticamāk, atšķirīgi ietekmēs dažādas nozares, taču nav šaubu par to, ka tā ir atklājusi vienotā tirgus neaizsargātību, jo īpaši preču un pakalpojumu un būtisku pamatpreču brīvas aprites ierobežojumu lomu tajā.

3.6. Visbeidzot, jāatzīmē, ka aptuveni 82 % no vienotajā tirgū tirgotajiem produktiem tiek piemēroti saskaņoti noteikumi un apmēram 18 % no ES iekšējās preču tirdzniecības apjoma ir pakļauti savstarpējai atzīšanai. Taču joprojām parādās jauni valstu tehniskie noteikumi, kuri, šķiet, ir pretrunā ar ES tiesību aktiem. Turklāt daudzās dalībvalstīs krasi palielinājušās valstu marķēšanas prasības pārtikai un dzērienu produktiem, kas tiek pamatotas ar patērētāju aizsardzību un vidi. Tajā pašā laikā savstarpējas atzīšanas princips nedarbojas nevainojami. To apliecina fakts, ka 71 % MVU, kas iesnieguši pieteikumus pastāvošās savstarpējas atzīšanas sistēmas ietvaros nesaskaņotām precēm, saņēmuši lēmumu par piekļuves liegšanu tirgum.

4. Ierobežojumu jautājuma risināšana

4.1. Turpmāk minētie pasākumi palīdzētu realizēt dažus no iespējamiem vienotā tirgus sniegtajiem ekonomiskajiem ieguvumiem.

4.2. Esošo instrumentu efektīvāka izmantošana

4.2.1. EESK uzskata, ka valstu tiesību akti, kas potenciāli apgrūtinā iekšējā tirgus darbību, jāpaziņo Eiropas Komisijai, jākomentē un jānovērtē. Bez dalībvalstu apņemšanās paziņot un komentēt/sagatavot novērtējumu šīs procedūras nav efektīvas. Tāpēc ir vajadzīga produktu tirgus regulējuma saskaņošanas efektīvāka uzraudzība visās ES dalībvalstīs. Kā piemēru var minēt to, ka mazumtirdzniecības nozarē neseno krasi palielinājušies valstu ierobežojumi atļauju un vietējo satura prasību formā. Tas ir pretrunā ar Līguma 28. un 30. pantu, tāpat kā valstu atkārtotu pārbaužu nereta veikšana iegādātiem produktiem, kas jau likumīgi laisti apgrozībā vienotajā tirgū. Attiecībā uz pakalpojumiem EESK arī uzskata, ka Pakalpojumu direktīvā paredzētā paziņošanas procedūra nedarbojas tik labi, kā plānots. Kas attiecas uz brīvību veikt uzņēmējdarbību, EESK ar nožēlu secina, ka dalībvalstis nav panākušas kompromisu attiecībā uz tā dēvētās Paziņošanas direktīvas priekšlikumu. Šis tiesību akts būtu pastiprinājis dalībvalstu pienākumu paziņot Komisijai likumu vai noteikumu projektus par pakalpojumu (un attiecīgi pilsētībūvniecības) atļauju mehānismiem⁽⁷⁾. EESK tāpat mudina EK un dalībvalstis sniegt detalizētāku informāciju par piemēroto pamatojumu un samērīgumu, kad dalībvalstis paziņo tehniskos noteikumus. Tāpat ir svarīgi nodrošināt, lai paziņotās prasības tiktu pienācīgi pārbaudītas neatkarīgi no izmantotās paziņošanas procedūras⁽⁸⁾. Lai risinātu problēmu pēc būtības, EESK uzskata, ka nepieciešamas likumdošanas izmaiņas pārejai no minimālas saskaņošanas uz maksimālu saskaņošanu.

4.2.2. Tāpat dažas vietas pasākumu īstenošana, kas apstieidz plānotu ES regulējumu, piemēram, nacionālas sertifikācijas piemērošana ar skaidru mērķi nodrošināt zināmu aizsardzības līmeni, it īpaši lauksaimniecības pārtikas nozarē. EESK skatījumā tādi ierobežojumi ir atklāti protekcionistiski, taču process, ar kura palīdzību iespējams panākt to atsaukšanu pēc ierobežojumu identificēšanas, bieži ir lēns un apgrūtināts un tāpēc šādi ierobežojumi mazumtirgotājiem paliek spēkā pārāk ilgi. EESK uzskata, ka, lai to novērstu, dalībvalstis varētu apņemties īstenot mazāk ierobežojošus nacionālos pasākumus "pastiprinātas sadarbības" režīmā, ko atļauj Līgums. EESK arī norāda, ka Viseiropas privāto pensiju produkts ir standarta satvars vienotā tirgus atbalstam, ko varētu piemērot citās jomās.

⁽⁷⁾ 2016/0398(COD); https://eur-lex.europa.eu/procedure/LV/2016_398.

⁽⁸⁾ Pētījums par dalībvalstu veikto samērīguma novērtējumu, pieņemot ar mazumtirdzniecības uzņēmumiem saistītas prasības saskaņā ar Direktīvu 2006/123/EK.

4.2.3. Tāpat EESK uzskata, ka šādus jautājumus varētu efektīvi risināt ar Eiropas pusgada palīdzību, it īpaši ar Komisijas samērīgu rīcību, tostarp, iespējams, apturot ES finansējumu, ja tiek pieļautas atkāpes no apņemšanās īstenot konkrētai valstij adresētos ieteikumus (KVAI). Tas atbilst EK norādījumiem dalībvalstīm par atveseļošanas un noturības plāniem, kuros uzsvērta regulatīvo un neregulatīvo šķēršļu novēršana iekšējā tirgū, kā arī nosacījumi, saskaņā ar kuriem dalībvalstīm ir jāizpilda Eiropas pusgada prasības.

4.2.4. Visbeidzot, EESK aicina efektīvi ieviest un piemērot tās direktīvas, par kurām jau panākta vienošanās un noticis balsojums. Šajā sakarā Eiropas Komisijai un dalībvalstīm būtu jāapņemas īstenot labāka regulējuma paketi, pamatojoties uz augstas kvalitātes ietekmes novērtējumiem.

4.3. Vienotā digitālā tirgus potenciāla atraisīšana

4.3.1. EESK uzskata, ka Eiropas digitālās ekonomikas attīstība sniedz ekonomiskās izaugsmes iespējas, un potenciālo ekonomisko ieguvumu varētu realizēt, labāk integrējot digitālos pakalpojumus visās dalībvalstīs.

4.3.2. Šajā sakarā EESK uzskata, ka Digitālo pakalpojumu aktam (DPA) un Digitālo tirgu aktam (DTA) ir izšķiroša nozīme vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanai starp operatoriem digitālajos tirgos. Koncentrējoties uz konkrētiem pakalpojumiem neatkarīgi no pakalpojuma sniedzēja atrašanās vietas vai pakalpojuma sniegšanai piemērojamajiem tiesību aktiem, DPA un DTA jēgpilnā veidā risina jautājumu par vienlīdzīgu apstākļu nodrošināšanu Eiropas un globālajiem tiešsaistes operatoriem. Tāpat EESK absolūta prioritāte ir nepieļaut, ka valstu tiesību aktu skaita palielināšanās vēl vairāk sadrumstalo iekšējo tirgu.

4.3.3. Būtiski finansiālie ieguvumi būtu iespējami arī, palielinot tiešsaistes pakalpojumu lietojumu un uzlabojot digitālo infrastruktūru ES. Šajā sakarā EK iesaka virzīties uz pilnībā funkcionējošu e-iegādājumu režīmu un e-rēķiniem. Aplēses ir iespaidīgas un liecina, ka pilnīga pāreja uz e-iegādājumu ļautu iegūt no 50 līdz 75 miljardiem EUR gadā⁽⁹⁾.

4.3.4. Visbeidzot, EESK uzskata, ka brīva datu aprīte ir būtiski svarīga Eiropas inovācijām, visu lielumu uzņēmumu izaugsmei, darbvietu radīšanai un digitālā vienotā tirgus izveidei. Tiesību akti brīvas datu aprītes atbalstam jau ir ieviesti. Tomēr būtu jāizvairās no nepamatotām datu lokalizācijas prasībām.

4.4. Piegādes ierobežojumu atbloķēšana

4.4.1. EESK norāda, ka 2018. gada Ģeogrāfiskās bloķēšanas novēršanas regula ir palīdzējusi atvieglot tirdzniecību ES. Taču Eiropas patērētāji joprojām cieš no preču un pakalpojumu ģeogrāfiskās bloķēšanas. EESK norāda uz noturīgiem TAI, kas var izpausties tādos atšķirīgos veidos kā atteikums veikt piegādi vai draudi pārtraukt piegādes noteiktam izplatītājam, dalībvalstīm pārdošanai pieejamo daudzumu ierobežošana, neizskaidrojamas produktu klāsta un cenu atšķirības starp dalībvalstīm vai valodas izvēles ierobežojums produkta iepakojumam. EESK uzsver, ka TAI kavē vienotā tirgus attīstību un liedz patērētājiem ar to saistītās potenciālās priekšrocības, un aicina Komisiju risināt TAI konkurenci ierobežojošās ietekmes problēmu, lai izveidotu pilnībā funkcionējošu vienoto tirgu.

4.4.2. Krievijas iebrukums Ukrainā ir atklājis milzīgus enerģijas piegādes un pārtikas drošības riskus, tāpēc ir nepieciešama vienota stratēģiska pieeja visā Eiropas Savienībā. EESK uzskata, ka labi funkcionējošs vienotais tirgus var kalpot kā pamats šādai stratēģijai un daļēji samazināt spiedienu uz cenām, kas strauji grauj pirktspēju visā Eiropas Savienībā. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē sadarbības centienus ES līmenī attiecībā uz kopīgu gāzes iegādi (brīvprātīgu), lai mazinātu spiedienu uz enerģijas cenām.

4.4.3. Taču EESK pauž nožēlu, ka līdz šim nav bijis centieni īstenot saskaņotu pieeju dalībvalstu starpā attiecībā uz citiem Ukrainas krīzes iespaidotiem produktiem.

⁽⁹⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

4.5. Darba ņēmēju un speciālistu pārrobežu mobilitātes uzlabošana

4.5.1. Darba ņēmēju un speciālistu pārrobežu mobilitāte visā Eiropas Savienībā joprojām ir izaicinājums, kas ierobežo piedāvājumu un rada neatbilstības tādās nozarēs kā IT un augsto tehnoloģiju industrija, neraugoties uz ES politiku, kuras mērķis ir atvieglot personu brīvu pārvietošanos. Eiropas un valstu dati liecina, ka mobilitātes līmenis gan starp valstīm, gan valstu robežās saglabājas zems arī starptautiskā salīdzinājumā.

4.5.2. EESK jo īpaši iesaka īstenot efektīvākus valstu politikas pasākumus un nodrošināt mobilitātes stimulus, liekot uzsvāru uz aktīvu darba tirgus politiku, piemēram, strādājošo pabalstiem ES un trešo valstu darba ņēmējiem ar bēgļa statusu. Šajā sakarā EESK uzskata, ka uzņemošo valstu piedāvāti finansiālie stimuli darba meklētājiem stāties darbā citā dalībvalstī vai citā reģionā vēl vairāk veicinātu mobilitāti. Tāpat būtu nepieciešams vēl vairāk uzlabot informāciju par darbvietām citās ES valstīs un pārcelšanās palīdzību, lai atvieglotu visu ar pārcelšanos uz citu valsti saistīto jautājumu risināšanu — piemēram, mājokļa atrašanu, reģistrēšanos kā nodokļu maksātājam, skolas atrašanu bērniem, iespējams, darba atrašanu partneriem utt. Tomēr EESK brīdina, ka darbaspēka mobilitāte ES ir cietusi līdz šim īstenotās sadrumstalotās pieejas dēļ. Turpmāk būtu jāizvairās no sadrumstalotas politikas, it īpaši valstu līmenī.

4.5.3. Diplomu un kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu atzīšana, kas ir svarīga vakancu aizpildīšanai tur, kur ir darbaspēka trūkums, joprojām ir problēma visā Eiropas Savienībā. EESK uzskata, ka pastāvošā sistēma joprojām ir pārāk lielām mērā atkarīga no valstu valdībām un dalībvalstu tiesībām brīvi piemērot pašām savus noteikumus. Komisijai būtu jānodrošina, ka dalībvalstīs tiek piemērotas saskaņotāka pieeja diplomu un citu kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu atzīšanai.

4.5.4. Visbeidzot, ES darba ņēmēju un profesionāļu mobilitāte ir iespējama tikai tad, ja labāk tiek piemēroti pastāvošie noteikumi, ir piekļuve informācijai un dalībvalstis savā starpā sadarbojas. EESK norāda, ka atsevišķas dalībvalstis var vilcināties attiecībā uz vienotā tirgus reformām, jo baidās, ka šādas reformas varētu izraisīt īstermiņa darbvietu skaita samazināšanos un nozaru zaudējumus, jo īpaši tajās valstīs, kuras jau atpaliek, kā arī valstīs/nozarēs ar zemu ražīgumu. Teorētiski darbaspēka brīva aprīte palīdzētu risināt šo problēmu, taču no valstu viedokļa tā var izraisīt resursu zaudējumus un potenciālu intelektuālā/kvalificētā darbaspēka emigrāciju pārejas posmā.

4.6. Kapitāla plūsmu un finanšu pakalpojumu veicināšana visā Eiropas Savienībā

4.6.1. Tas pats arguments attiecas uz ES kapitāla tirgiem. EESK atzīst, ka kapitāla tirgu savienība (KTS) ir sarežģīts projekts, kura mērķis ir padziļināt un vēl vairāk integrēt ES dalībvalstu kapitāla tirgus. Tam ir nepieciešams pieņemt pasākumus un veikt grozījumus regulējumā dažādās jomās, un tas paredz atbildību ne tikai ES līmenī, bet arī katras dalībvalsts līmenī. EESK norāda, ka 2022. gadā KTS realizācija joprojām ir tāls mērķis. Neskatoties uz nelielu progresu, jo īpaši attiecībā uz ES kapitāla tirgu atveseļošanas paketi, ES joprojām pastāv 27 kapitāla tirgi, kas nedarbojas kā viens vesels. Eiropas finanšu nozare vēl arvien ir stipri sadrumstalota pa valstīm, un noguldītāji un ieguldītāji ir lielā mērā atkarīgi no attiecīgajām valstu vidēm. Tas attiecas arī uz finanšu pakalpojumiem kopumā, tostarp mazumtirdzniecības finanšu pakalpojumiem un iekšzemes noguldījumiem.

4.6.2. EESK uzskata, ka tas ierobežo gan ekonomikas atveseļošanu, gan vienotā tirgus netraucētu darbību. KTS ekonomiskais ieguvums ir skaidrs, taču KTS realizācijai vajadzīga gan atsevišķu dalībvalstu politiskā griba, gan EK iniciatīvu pieņemšana, tostarp tādu, kas vēršas uz euro starptautiskās nozīmes stiprināšanu. Tāpat nedrīkst novērtēt pārāk zemu digitalizācijas lomu KTS veicināšanā.

4.7. Daudz spēcīgāka politiskā griba vienotā tirgus ierobežojumu atcelšanai

4.7.1. Šajā laikā, kad valda liela nenoteiktība, EESK vēlētos, lai tiktu īstenota tāda konkurences politika, kas ir īpaši vērsta uz pašas ES uzsāktās pārkārtošanas īstenošanu. Šai pārkārtošanai būs nepieciešami vērienīgi tirdzniecības un ieguldījumu politikas pasākumi, ārkārtas publiskie un privātie ieguldījumi, inovācijas, turpmāks progress sociālajā, ekonomikas un vides jomā, kā arī labi funkcionējošs vienotais tirgus. Tā visa atbalstam nepieciešams tiesiskais un finanšu regulējums, kas nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences nosacījumus tirgū visām ieinteresētajām personām, visiem reģioniem un iedzīvotājiem visā Eiropas Savienībā. Mūsu iekšējā tirgus integritāte un nesadrumstalotība ir viens no tā būtiskākajiem priekšnoteikumiem. Labi funkcionējošam vienotajam tirgum un konkurences politikai, kas nodrošina uzņēmumiem un patērētājiem piekļuvi plašai konkurencei tirgū ar vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem, ir izšķiroša nozīme, jo tā tiek veicināta efektivitāte un inovācijas un radīta vide sekmīgu uzņēmumu izaugsmei.

4.7.2. Mūsu skatījumā saskaņošana un brīvas aprites šķēršļu likvidēšana ES teritorijā ļauj attīstīt konkurenci, inovācijas un palielināt ražīgumu. Nedrīkst pieļaut nekāda veida komerciālu, sociālu, regulatīvu, fiskālu vai vides dempingu, kas kropļo konkurenci. EESK sagaida, ka visas dalībvalstis to ievēros un prasīs no mūsu ārējiem partneriem cieņpilnu attieksmi pret mūsu pamatvērtībām un pamattiesībām sociālajā, uzņēmējdarbības un vides jomā.

4.7.3. EESK brīdina, ka vienoto tirgu vairs nevajadzētu uztvert kā kāda globālās tirdzniecības nolīguma uzlabotu variantu, ko var pielāgot sarunu ceļā. Vienotais tirgus ir kas krietni vairāk. Tā uzdevums ir uzlabot labklājību, izmantojot sociālo un ekonomisko konvergenci nolūkā samazināt nevienlīdzību un nodrošināt, ka sociālās nelīdzsvarotības palielināšanās un vispārējs nabadzības pieaugums neklūst par nopietnu šķērslī Eiropas integrācijai. Šajā sakarā EESK uzsver sociālās pamattiesības un darba ņēmēju pamattiesības uz pienācīgu algu un darba apstākļiem ne vien mijiedarbībā ar ekonomiskajām brīvībām, bet arī attiecībā uz iekšējo tirgu un darba tirgu, konkurenci un jebkuru citu Savienības politikas pasākumu, tostarp, bet ne tikai, tādās jomās kā ekonomikas pārvaldība, tirdzniecība, digitalizācija un vide. Tā mērķis ir arī aizsargāt un nostiprināt sociālo partneru autonomiju, veidojot nepārprotamu saikni ar cieņu pret kolektīvajām sociālajām tiesībām un to veicināšanu. Būtiski ir arī nodrošināt, ka pamattiesības tiek pilnībā aizsargātas un garantētas Līgumos.

4.7.4. EESK atzīst, ka vienotajam tirgum ir pastāvīgi jāreaģē uz tehnoloģiju izmaiņām, globalizāciju, pārmaiņām izglītības jomā, darba tirgū un kapitāla tirgū un, ne mazāk svarīgi, uz globālu krīzi un konfliktiem. Pašreizējā situācijā nav vietas ierastās darbības scenāriju priekšlikumiem — izstrādājot tiesību aktus, ir jāņem vērā pašreizējā krīzes situācija un apstākļu maiņa.

4.7.5. EESK arī uzskata, ka būtu jāpieņem “atvērta stratēģiskās autonomijas” modelis, it īpaši svarīgākajās nozarēs. Tas palīdzētu stiprināt izturētspēju, izmantojot atvērtību, vērienīgu tirdzniecības programmu, sadarbību ar līdzīgi domājošiem partneriem, diversifikāciju un izvairīšanos no protekcionisma.

4.7.6. Visbeidzot, EESK pauž nožēlu par to, ka Eiropas vienotā tirgus 30. gadskārtas priekšvakarā iekšējais tirgus joprojām ir nepabeigts.

Briselē, 2022. gada 13. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*